

Сістэмныя выклікі для беларускага грамадства і кіраўніцтва ў перыяд палітычных зменаў ў Беларусі

Эсэ выпускніцы курса “Публічная палітыка для пачаткоўцаў”

Любыя змены ў любой краіне неминуча прыводзяць да шэрагу праблем і выклікаў, якія новай уладзе трэба вырашаць ці мінімізаваць іх негатыўныя наступствы. Беларусь больш за дваццаць гадоў знаходзіцца пад прэсам аўтарытарнай улады, што адкінула і працягвае адкідваць яе ў сваім развіцці на дзесяцігоддзі. Каб вярнуць краіну да нармальнага жыцця новай уладзе (у выпадку, калі гэта будзе дэмакратычная ўлада, якая будзе кіравацца ў прыняцці рашэнняў выключна нацыянальнымі інтарэсамі) прыйдзецца прыняць і пераадолець шэраг выклікаў.

Першы выклік, з якім сутыкнецца нашая дзяржава – гэта нізкі ўзровень нацыянальнай свядомасці. Гэтая праблема існавала адразу пасля набыцця незалежнасці і, на жаль, мы не вырашылі яе за 30 гадоў жыцця ў суверэннай дзяржаве. Пакуль асноўная частка грамадства не прыйдзе да разумення сваіх нацыянальных каштоўнасцей (мовы, гісторыі, традыцый і г.д.), моцнай еўрапейскай дзяржавы мы не пабудуем. Так і будзем заставацца фактычнай калоніяй Расеі пад яе інфармацыйным уплывам.

Я не хачу сказаць, што заўтра ўсім трэба пачаць размаўляць выключна па-беларуску (хоць мне гэтага вельмі хацелася б), бо разумею, што гэта немагчыма. Але людзі павінны ўсвядоміць каштоўнасць беларускай мовы, нават калі яны ёй не валодаюць. Калі новая ўлада не прыме гэты выклік, не верне беларусам іх нацыянальную свядомасць, не прывядзе іх да нацыянальнай мовы, культуры, да адчування сябе часткай еўрапейскай цывілізацыі, то яшчэ праз 30 год мы зноў вернемся да гэтай праблемы (калі яшчэ будзем існаваць як нацыя). Таму аднаўленне гістарычнай памяці беларусаў, дэсаветызацыя і дэрусіфікацыя – гэта пытанне нумар адзін для дэмакратычнай улады, без вырашэння якога ўсе далейшыя дзеянні будуць проста марнаваннем гістарычнага часу.

Другая праблема і другі выклік – гэта нізкая палітычная культура грамадства. Беларусы доўгі час сваёй гісторыі былі адарванымі ад палітычнага жыцця краіны, ад прыняцця рашэнняў, пазбаўлены адказнасці за лёс сваёй краіны. Расейская акупацыя, якая адбылася больш за дзвесці гадоў таму (Расейская імперыя, Савецкі саюз), а затым існаванне ва ўмовах лукашэнкаўскага аўтарытарнага рэжыму (які па сутнасці ёсць працяг расейскай акупацыі) сфармавалі ў беларусаў аўтарытарны спосаб мыслення, нібыта ўсё павінна вырашацца «на версе», веру ў тое, што прыйдзе новы кіраўнік і прынясе за сабой змены да лепшага, веру ў «добрага» кіраўніка (прэзідэнта, прэм'ера і г.д.), рабалецтва перад уладай. Сапраўды, абсалютная ўлада разбэшчвае не толькі тых, хто ёй валодае, але і тых, хто ёй падпарадкоўваецца. Фармаванне палітычнай культуры – гэта вельмі доўгі працэс, і новай уладзе неабходна распрацаваць і рэалізаваць захады па палітычнай адукацыі грамадства.

Наступны выклік для новай улады – гэта адсутнасць нацыянальнага войска. Беларускае вайсковае кіраўніцтва з большасці складаецца з людзей савецкай (расейскай) ментальнасці, а часта і ўвогуле расейскага, ці проста не беларускага паходжання. Большасць з іх мае непасрэдныя сувязі з расейскім ваенным кіраўніцтвам. Шэраговыя афіцэры, як і большасць беларусаў, зрусіфікаваныя, маюць нізкі ўзровень нацыянальнай свядомасці. Відавочна, што бараніць беларускі народ,

асабліва ад расейскай небяспекі, такое войска не здольнае. Таму перад новым кіраўніцтвам паўстае вельмі складаная задача – за кароткі прамежак часу сфармаваць прафесійнае нацыянальнае войска. Паўстае пытанне ваенных афіцэрскіх кадраў.

Праблема кадравага забеспячэння існуе не толькі ў беларускім войску. Не меншая праблема – гэта адсутнасць кадраў у органах мясцовага кіравання. Зараз гэтыя пасады займаюць «прызначэнцы» Лукашэнкі. Вядома, што ў дэмакратычнай краіне мясцовае кіраванне і мясцовая ўлада павінны выбірацца. Вось тут узнікае праблема: дзе ўзяць эфектыўных кіраўнікоў, якія здольныя забяспечыць нармальнае функцыянаванне свайго рэгіёна і жыццё людзей у ім. Здаецца, у Беларусі адсутнічае якасная падрыхтоўка такіх кадраў. І калі ў Менску гэта яшчэ меншая праблема, то знайсці добрага мэнэджара ў беларускай «глыбінцы» – задача вельмі складаная. Гэта яшчэ адзін выклік для новай улады.

Кадровыя пытанні ўзнікнуць таксама і ў органах унутраных спраў. Краіне патрэбныя якасныя праваахоўныя органы, асабліва падчас пераходнага перыяду, калі ўзнікнуць умовы для крміналізацыі грамадства (як гэта было напачатку 90-х гадоў). Вядома ж, абапірацца на існуючую міліцыю і ўсё яе структуры немагчыма. Усе структуры кшталту губазіка, губопіка, амона павінны быць расфармаваны, праведзены следства і суды над злачынцамі. Трэба сфармаваць эфектыўныя праваахоўныя органы, якія будуць абапірацца на права і забяспечваць бяспеку грамадзян Беларусі. Гэта таксама няпростая задача, бо зноў узнікае праблема кіруючых кадраў. Большасць кіраўніцтва органаў унутраных спраў, нават калі яны і не злачынцы і могуць застацца на службе, фармаваліся як спецыялісты ў аўтарытарнай міліцэйскай сістэме і маюць адпаведны светапогляд і бэкграунд, што непрымальна для дэмакратычнай дзяржавы. Таму гэта яшчэ адзін вельмі сур'ёзны выклік для дэмакратычнай улады ў Беларусі – захаванне правапарадку ў краіне з апорай на эфектыўныя органы ўнутраных спраў.

Таксама паўстае пытанне і з КДБ. Структура, адказная за дзяржаўную бяспеку, павінна эфектыўна працаваць. Тут усё тыя ж праблемы, што і з беларускім войскам – савецкая (расейская) свядомасць, сувязі з расейскім ФСБ. І гэтую праблему трэба будзе вырашаць будучай уладзе – стварэнне органа нацыянальнай бяспекі, які будзе стаяць на пазіцыях абароны нацыянальных інтарэсаў Беларускай дзяржавы.

Абавязкова трэба будзе правесці люстрацыю. Наша найноўшая гісторыя паказвае нам, што без гэтага пункта нельга абысціся. Калі мы не зробім гэтага, можа паўтарыцца (і хутчэй за ўсё паўторыцца) сітуацыя 90-х гадоў, калі да ўлады прыйшлі людзі, якія дзесяцігоддзямі служылі камуністычнай уладзе, супрацоўнічалі з савецкімі спецслужбамі і г.д. Гэта таксама будзе выклікам для будучай улады, бо знойдзецца шмат праціўнікаў правядзення люстрацыі і трэба будзе адстойваць сваю пазіцыю аб неабходнасці яе правядзення.

Яшчэ адной важнай задачай, вельмі складанай, але неабходнай для Беларусі, будзе правядзенне прыватызацыі. Вядома, эканоміка ў такім выглядзе, як зараз, эфектыўна функцыянаваць не можа. Прыватызацыя – гэта непазбежны крок, які трэба рабіць асцярожна, абапіраючыся на досвед іншых краін. Браць лепшае і пазбягаць іхных памылак. Для новай улады гэта чарговы выклік. Існуе верагоднасць узнікнення алігархата, што само па сабе дрэнна, а тое, што частка яго будзе мець прарасейскія настроі і інтарэсы ў Расеі – яшчэ горш.

Тут я ахапіла асноўныя, на маю думку, выклікі, з якімі сутыкнецца будучая дэмакратычная Беларуская дзяржава. Гэтая тэма вельмі вялікая і, вядома ж, выклікаў

і пытанняў будзе значна больш. Так, напрыклад, трэба будзе нешта рабіць з «законамі» і пастановамі, якія выдаў Лукашэнка за гэтыя гады. Гэта вялікая праца для юрыстаў. І, канешне, знойдзецца шмат праціўнікаў гэтага, бо шмат хто атрымлівае ад гэтага пэўныя выгады.

Пераадолець гэтыя выклікі можна будзе ў тым выпадку, калі ўлада будзе нацыянальная, дэмакратычная, будзе кіравацца беларускімі нацыянальнымі інтарэсамі і падтрымлівацца нацыянальна свядомым і палітычна пісьменным грамадствам.

Аўтар - Вольга Цітова